

Рейтинговий звіт CHNV-001-006 про оновлення кредитного рейтингу

Об'єкт рейтингування:	м. Чернігів
Тип рейтингу:	довгостроковий кредитний рейтинг за Національною рейтинговою шкалою
Рейтингова дія:	оновлення
Дата визначення:	18.04.2017 р.
Дата оновлення:	15.06.2021 р.
Рівень кредитного рейтингу:	uaA
Прогноз:	стабільний
Рівень інвестиційної привабливості	uaINV4 (високий рівень)
Рейтингова дія:	оновлення
Дата визначення:	18.04.2017 р.
Дата оновлення:	15.06.2021 р.

Висновок рейтингового агентства щодо рівня кредитного рейтингу

Кредитний рейтинг ґрунтується на результатах аналізу економічних та фінансових показників за 2020 рік в цілому та очікуваних показників на 2021 рік, даних щодо демографічної ситуації, стану ринку праці, інформації відносно боргових зобов'язань міста, наявної в розпорядженні комунальної власності та перспективних планів на майбутнє.

Кредитний рейтинг ґрунтується на інформації, що надана Чернігівською міською радою, а також на іншій інформації, що є у розпорядженні рейтингового агентства та вважається надійною. Рівень кредитного рейтингу залежить від якості, однорідності та повноти інформації, що є у розпорядженні рейтингового агентства.

Історія кредитного рейтингу

Дата	18.04.2017	12.12.2017	11.06.2019	01.11.2019	30.06.2020	19.11.2020	15.06.2021
Рівень рейтингу	uaBBB	–	uaBBB+	uaBBB+	uaA	uaA	uaA
Прогноз	стабільний	–	стабільний	стабільний	стабільний	стабільний	стабільний
Рейтингова дія	визначення	призупинення	підвищення	підтвердження	підвищення	підтвердження	підтвердження

Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом **uaA** характеризується високою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами. Рівень кредитоспроможності чутливий до впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов.

Стабільний прогноз вказує на відсутність на поточний момент передумов для зміни рейтингу протягом року.

Висновок рейтингового агентства щодо рівня інвестиційної привабливості

Рейтинг інвестиційної привабливості м. Чернігова ґрунтується на результатах аналізу інвестиційного потенціалу міста та інвестиційного ризику, який пов'язаний з інвестиційною діяльністю на території міста без урахування внутрішніх ризиків, спільних для усіх об'єктів рейтингування на території України.

Рейтинг ґрунтується на інформації, що надана самим об'єктом рейтингової оцінки, а також на іншій інформації, що є у розпорядженні рейтингового агентства та вважається надійною.

Історія рейтингу

Дата	18.04.2017	12.12.2017	11.06.2019	30.06.2020	15.06.2021
Рівень рейтингу	uaINV4-	-	uaINV4	uaINV4	uaINV4
Рейтингова дія	визначення	призупинення	підвищення	підтвердження	підтвердження

Об'єкт аналізу з рівнем uaINV4 характеризується високим рівнем привабливості для здійснення інвестицій порівняно з іншими об'єктами рейтингування.

Довідково: За шкалою рівнів інвестиційної привабливості

uaINV5	Об'єкт аналізу характеризується найвищим рівнем привабливості для здійснення інвестицій порівняно з іншими об'єктами рейтингування.
uaINV4	Об'єкт аналізу характеризується високим рівнем привабливості для здійснення інвестицій порівняно з іншими об'єктами рейтингування.
uaINV3	Об'єкт аналізу характеризується привабливістю для здійснення інвестицій на рівні вище середнього порівняно з іншими об'єктами рейтингування.
uaINV2	Об'єкт аналізу характеризується середнім рівнем привабливості для здійснення інвестицій порівняно з іншими об'єктами рейтингування.
uaINV1	Об'єкт аналізу характеризується низьким рівнем привабливості для здійснення інвестицій порівняно з іншими об'єктами рейтингування.

Рівень кредитного рейтингу м. Чернігова підтримується:

- збереженням позитивної динаміки зростання доходної частини бюджету міста (без урахування трансфертів) протягом 2015-2020 рр.;
- покращенням рівня бюджетної забезпеченості міста: співвідношення обсягу доходів бюджету міста в розрахунку на одного мешканця до середнього показника по місцевих бюджетах у цілому (без урахування трансфертів) за результатами виконання бюджету у 2020 році становило 98,1% (94,3% у 2019 році) та перевищувало показники окремих міст України з аналогічним адміністративно-територіальним статусом та співставною кількістю населення;
- диверсифікацією господарського комплексу міста за видами економічної діяльності та низьким рівнем концентрації надходжень до бюджету за основними платниками податків та інших обов'язкових платежів;
- помірною чутливістю господарського комплексу та бюджету міста до економічних ризиків.

Рівень кредитного рейтингу м. Чернігова обмежується:

- нижчим (на 19,3% у 2020 році) за середній по країні рівнем середньомісячної заробітної плати за умов залежності доходної частини бюджету міста від надходжень податку з доходів фізичних осіб (питома вага цього джерела в доходах загального фонду бюджету міста без урахування трансфертів за результатами 2020 року становила 58,3%);
- високою потребою в залученні додаткового фінансування, в тому числі на відновлення об'єктів міської інфраструктури та житлово-комунального господарства;
- складною макроекономічною ситуацією внаслідок обмеження економічної діяльності через запровадження карантину для запобігання поширенню коронавірусного захворювання COVID-19 та впливом негативних чинників на фінансовий ринок, економіку країни в цілому та соціально-економічний розвиток окремих громад, стан державних та місцевих фінансів.

Резюме

Загальна інформація про місто

Чернігів – адміністративний центр Чернігівської області, Чернігівського району та Чернігівської міської територіальної громади, важливий економічний, транспортний, фінансовий та культурний центр на території Північної України. До складу Чернігівської міської територіальної громади входить одна громада – місто Чернігів, площа якого охоплює 7 856,3 га.

Основні показники

Основні показники соціально-економічного розвитку та фінансового стану м. Чернігова

Назва показника	2016	2017	2018	2019	2020	Темп росту за ост. період, %
Чисельність наявного населення (станом на кінець звітного періоду), тис. осіб	291,6	289,4	288,3	286,9	285,2	99,4
Середньооблікова чисельність штатних працівників, тис. осіб	75,3	72,1*	74,1*	72,8*	70,3*	96,5
Середньомісячна заробітна плата, грн.	3 996,0	5 576,8*	6 885,2*	8 146,0*	9 350,7*	114,8
Заборогованість з виплати заробітної плати (станом на кінець звітного періоду), млн. грн.	8,8	7,1	11,7	7,4	8,4	113,5
Обсяг реалізації продукції у відпускних цінах, млн. грн.	9 433,6	11 338,4	13 198,0	14 339,7	н/д	н/д
Введено в експлуатацію житла, тис. кв. м	61,9	79,6	49,4	85,7	48,3	56,4
Доходи бюджету, млн. грн.	2 332,4	3 237,8	4 667,2	3 883,6	2 744,4	70,7
Видатки бюджету та кредитування, млн. грн.	2 179,7	3 343,7	4 834,9	3 886,5	2 734,6	70,4
Прямий борг (без урахування середньострокових позик з Єдиного казначейського рахунку), млн. грн.	1,0	0,0	9,0	6,6	2,8	42,9

* розраховано агентством «Кредит-Рейтинг» на підставі показників Головного управління статистики у Чернігівській області, що надаються окремо за кожний квартал, починаючи з січня 2017 року

Соціальна сфера та економіка міста

За чисельністю населення (285,2 тис. осіб станом на 01.01.2021 р.) Чернігів належить до середніх міст України. Протягом тривалого часу у місті зберігалася негативна тенденція щодо скорочення чисельності наявного населення переважно за рахунок природного скорочення. При цьому міграційні процеси не мають сталої динаміки – в окремі періоди, включаючи 2020 рік, сальдо механічного приросту мало позитивне значення.

Зважаючи на структуру економіки Чернігова, ринок праці міста достатньо диверсифікований як за видами економічної діяльності, так і за основними роботодавцями. Як і в попередніх періодах трудові ресурси міста є достатньо мобільними та значна чисельність мешканців міста зайнята у малому бізнесі (21,3% чисельності наявного населення міста станом на 01.01.2021 р.). Слід зазначити, що протягом 2020 року на стан ринку праці суттєво впливали запроваджені в Україні карантинні заходи з метою запобігання поширенню коронавірусу. Розвиток ринку праці міста Чернігів упродовж 2020 року характеризувався зменшенням

середньооблікової чисельності зайнятих на підприємствах основного кола статистичної звітності, проте рівень зайнятості населення в місті залишався високим.

Розмір середньомісячної заробітної плати штатних працівників у м. Чернігові в 2020 році за розрахунками рейтингового агентства становив 9 350,7 грн., що на 19,3% нижче середнього значення по країні (у 2019 році – нижче на 22,4%). У 2020 році середньомісячна заробітна плата працівників міста зросла на 14,8% (на 10,4% в середньому по Україні). При цьому у IV кварталі 2020 року середньомісячна номінальна заробітна плата штатного працівника підприємств по місту становила 10 394 грн., що було на 19,1% більше, ніж у IV кварталі 2019 року. Співвідношення обсягу боргу за виплатою заробітної плати працівникам міста до середньомісячного фонду оплати праці становило 1,3%, що відповідає низькому рівню заборгованості.

Динаміка рівня оплати праці впливає на обсяги надходжень податку на доходи фізичних осіб (найвагоміше джерело наповнення бюджету міста). Обсяги надходжень податку на доходи фізичних осіб у 2020 році зростали, хоча й нижчими темпами, ніж у 2019 році: приріст до відповідного показника попереднього бюджетного періоду становив 10%, рівень виконання плану був невисоким – 87,4% планового річного показника на 2020 рік.

Економічний потенціал Чернігова характеризується багатогалузевою промисловістю, розвинутою комунальною та транспортною інфраструктурою. Місто має мережу ринкової інфраструктури, фінансових установ, закладів освіти, охорони здоров'я та культури. Рівень диверсифікації міської економіки за видами економічної діяльності достатній, залежність господарського комплексу та бюджету міста від діяльності окремих провідних підприємств чи груп компаній або підприємств однієї галузі невисока. Найбільшу питому вагу за обсягами сплати обов'язкових платежів до загального фонду бюджету міста у 2020 році мали підприємства промисловості (в тому числі ті, що надають комунальні послуги), заклади освіти, установи державного управління та оборони, підприємства транспорту, торгівлі. Надходження кожного з основних платників не перевищують 3% доходної частини загального фонду бюджету міста.

Рівень соціально-економічного розвитку та інвестиційний потенціал міста Чернігів, як і в попередніх періодах, були достатні. Чутливість господарського комплексу та бюджету міста до економічних ризиків залишається помірною. У 2020 році на соціальний та економічний розвиток громади значною мірою впливали несприятливі макроекономічні умови внаслідок обмеження економічної діяльності через запровадження карантину, що позначалося також на динаміці доходної частини бюджету громади та чинило тиск на видаткову частину внаслідок необхідності збільшення фінансування окремих галузей та антикризових заходів.

Промисловість займає важливе місце у місцевій економіці як з точки зору формування та розвитку ринку праці, так і наповнення бюджетів усіх рівнів шляхом сплати податкових платежів. Провідними галузями промислового комплексу міста є харчова промисловість, машинобудування, текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, виробництво гумових і пластмасових виробів, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. Протягом 2020 року вплив негативних економічних чинників на результати діяльності основних

підприємств промислового комплексу м. Чернігова та, відповідно, обсяги надходжень податків та зборів до міського бюджету був помірним.

Інвестиційна активність на території міста Чернігів визначається підприємствами промислового комплексу та торгівлі. Чернігівська міська рада створює умови для залучення коштів інвесторів та створення нових підприємств. Також щорічно міська рада здійснює суттєвий обсяг капіталовкладень на оновлення міської інфраструктури. За участі місцевої влади реалізується низка проектів з відновлення комунальної інфраструктури, реконструкції будівель установ бюджетної сфери та вуличного освітлення, зменшення енергоспоживання, реконструкції систем водопостачання та водовідведення, реконструкції міських доріг. Чернігівська міська рада має намір також реалізувати спільні з міжнародними фінансовими організаціями проекти термомодернізації будівель бюджетних закладів м. Чернігова та підвищення ефективності міського громадського електротранспорту.

Комунальна власність та комунальне господарство

Житлово-комунальному господарству м. Чернігова, як і для переважної більшості міст України, притаманний високий рівень зношеності основних засобів (зокрема, житлового фонду), об'єктів інженерної та транспортної інфраструктури міста. Міська влада щороку виділяє кошти на фінансування заходів на розвиток житлово-комунального господарства та міської інфраструктури, а також приділяє особливу увагу інвестиційним програмам, у тому числі з міжнародними фінансовими організаціями.

У 2020 році рівень покриття тарифами послуг з управління багатоквартирними будинками, а також вивезення та знешкодження ТПВ був високим, послуг з централізованого опалення, з гарячого водопостачання, водопостачання та водовідведення – нижчим за 100%. Протягом 2020 року рівень проплати населенням спожитих комунальних послуг залишався високим у порівнянні з середніми показниками багатьох міст країни, загальний обсяг заборгованості населення за житлово-комунальні послуги (без урахування послуг із постачання електричної енергії та газопостачання) у розрахунку на 1 мешканця становив 901 грн., що, враховуючи динаміку зростання вартості енергоносіїв, відповідало помірному рівню боргу.

Чернігівська міська рада від імені та в інтересах територіальної громади відповідно до чинного законодавства наділена повноваженнями щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами права комунальної власності. У власності територіальної громади м. Чернігова перебуває значна кількість об'єктів, у тому числі таких, що становлять комерційний інтерес. Протягом 2020 року міська влада здійснювала приватизацію об'єктів, які належать до комунальної власності територіальної громади та продаж земельних ділянок несільськогосподарського призначення. Надходження від оренди землі та комунального майна, як і раніше, залишаються також важливими джерелами надходжень загального фонду. На динаміку надходжень орендної плати у 2020 році впливали несприятливі макроекономічні умови внаслідок обмеження економічної діяльності через запровадження карантину, а також пільги, що надавалися орендарям у цей період. Загалом, за результатами 2020 року питома вага надходжень від операцій з майном та землею комунальної власності (продаж та оренда) у

структурі доходної частини бюджету міста без урахування трансфертів зменшилась та становила 8,1% (9% у 2019 році).

Бюджет міста

Бюджет Чернігівської міської територіальної громади – бюджет місцевого самоврядування. Організація бюджетного процесу в місті здійснюється відповідно до Конституції України, Бюджетного кодексу України, Закону України про Державний бюджет України на відповідний рік та інших законодавчих актів. У місті Чернігів забезпечується висока ефективність фінансової політики, дотримуються норми чинного законодавства у цій сфері, забезпечується оперативність прийняття та реалізації управлінських рішень.

За доходами та видатками запроваджено казначейське обслуговування бюджету м. Чернігова. У 2017-2020 рр. обслуговування коштів міського бюджету в частині бюджету розвитку та власних надходжень бюджетних установ в установах банків не здійснювалось.

Доходи бюджету громади формуються за рахунок податкових надходжень, неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом та трансфертів. Динаміка доходної частини бюджету міста Чернігів (без урахування трансфертів) у 2013-2019 рр., була позитивною, а темпи зростання зазначених доходів перевищували аналогічні показники в середньому по місцевих бюджетах. У 2020 році, з огляду на вплив несприятливих макроекономічних умов унаслідок обмеження економічної діяльності через запровадження карантину, доходна частина бюджету міста (без урахування трансфертів) зростала нижчими, ніж у попередніх періодах темпами.

Рівень бюджетної забезпеченості, починаючи з 2015 року, завдяки позитивним наслідкам бюджетної реформи, суттєво покращився та перебував на достатньому рівні. Співвідношення обсягу доходів бюджету міста в розрахунку на одного мешканця до середнього показника по місцевих бюджетах у цілому (без урахування трансфертів) за результатами виконання бюджету у 2020 році зросло та становило 98,1% (94,3% у 2019 році, 92,6% у 2018 році) та перевищувало показники окремих міст України з аналогічним адміністративно-територіальним статусом та співставною кількістю населення.

Протягом усього аналізованого періоду для бюджету м. Чернігова характерним є низький рівень галузевої концентрації джерел наповнення доходної частини загального фонду, відсутня суттєва залежність місцевих фінансів від результатів діяльності окремих підприємств, а чутливість доходної частини бюджету міста до економічних ризиків є помірною. Рівень самостійності бюджету залишався високим, залежність від базової дотації відсутня. Починаючи з 2018 року Чернігів зберігає статус міста-донора: з бюджету міста щорічно перераховується реверсна дотація до державного бюджету, яка потім спрямовується на фінансування інших місцевих бюджетів з недостатньою фінансовою спроможністю. Бюджетом громади на 2021 рік передбачено перерахування реверсної дотації в обсязі 35 млн. грн. – на 64,6% більше, ніж у попередньому році.

Бюджет м. Чернігова за результатами виконання в 2020 році, як і в попередньому бюджетному періоді, мав позитивне сальдо операційного балансу за загальним та спеціальним фондами. Бюджет міста за підсумками 2020 року виконано з профіцитом обсягом 9,86 млн. грн., у тому числі профіцит загального фонду склав 520,43 млн. грн., спеціальний фонд виконано з дефіцитом обсягом 510,57 млн. грн. Джерелом покриття дефіциту спеціального фонду були кошти, що передаються із загального фонду до бюджету розвитку та залишки бюджетних коштів.

Ліквідність бюджету міста за результатами 2020 року перебувала на достатньому рівні за загальним та спеціальним фондами. Зважаючи на достатні показники ліквідності, до бюджету міста не залучалися короткотермінові позички з єдиного казначейського рахунку на покриття тимчасових касових розривів за загальним фондом.

Протягом 2020 року до доходної частини бюджету міста надійшло 2 744,4 млн. грн., що на 29,3% менше, ніж обсяг відповідних надходжень 2019 року. Зменшення обсягів доходної частини бюджету міста було зумовлено уповільненням динаміки надходжень трансфертів з інших бюджетів. При цьому приріст обсягу власних доходів бюджету міста (без урахування міжбюджетних трансфертів) становив 7,7%. За результатами 2020 року динаміка надходжень за окремими основними власними джерелами наповнення бюджету уповільнилась. Уточнений річний план на 2020 рік за доходами в цілому було виконано на 95,9%, у тому числі відповідні планові показники доходної частини загального фонду міського бюджету виконані на 96,6%, спеціального фонду – на 85,4%.

Обсяг видаткової частини бюджету міста Чернігів за результатами 2020 року становив 2 732,2 млн. грн., обсяг видатків без урахування трансфертів іншим бюджетам – 2 638,4 тис. грн., що на 17,7% менше за відповідний показник попереднього бюджетного періоду. Рівень виконання бюджету за переважною більшістю напрямів, що фінансувалися з місцевого бюджету прийнятний, але за окремими основними напрямками обсяг видатків суттєво скоротився. Зокрема це стосується соціального захисту і соціальної допомоги та охорони здоров'я – обсяги видатків за зазначеними галузями значною мірою залежать від надходжень трансфертів. Натомість, видатки за галузями «Інші програми та заходи, пов'язані з економічною діяльністю» та «Транспорт» у 2020 році зростали високими темпами, що було зумовлено реалізацією владою міста інвестиційних проєктів.

Основним напрямом видатків бюджету залишається фінансування установ бюджетної сфери (освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та соціального забезпечення, культури і мистецтва, фізичної культури і спорту), органів місцевого самоврядування, а також житлово-комунального господарства, будівництва, транспорту та інших програм та заходів, пов'язаних з економічною діяльністю. Питома вага капітальних видатків у видатковій частині бюджету міста становила 22,1% та була вищою за середню по місцевих бюджетах.

Протягом 2020 року з бюджету міста фінансувались видатки на обслуговування прямого боргу Чернігівської міської ради та спрямовувались кошти на його погашення. Обслуговування та погашення боргових зобов'язань міської ради проводилось відповідно до укладених угод. Питома вага видатків на оплату відсотків

за запозиченнями, здійсненими до бюджету розвитку, у видатках загального фонду бюджету міста була низькою.

Бюджет Чернігівської міської територіальної громади на 2021 рік було затверджено 24.12.2020 р. Доходну частину затверджено в обсязі 2 932,6 млн. грн. (на 6,9% більше за обсяг доходів бюджету міста у 2020 році), видаткову – в обсязі 2 926,5 млн. грн. (на 7,1% більше). Бюджет Чернігівської міської територіальної громади на 2021 рік затверджено з профіцитом загального фонду обсягом 598,2 млн. грн. (напрямок використання – передача коштів до бюджету розвитку). Спеціальний фонд бюджету громади затверджено з дефіцитом у сумі 598,2 млн. грн., джерелом покриття якого є кошти, що передаються із загального фонду, та профіцитом обсягом 2,8 млн. грн. (напрямок використання – погашення кредиту від НЕФКО). Протягом поточного року до показників бюджету громади вносились зміни.

Основними джерелами доходної частини міського бюджету Чернігівської міської територіальної громади у 2021 році є податок та збір на доходи фізичних осіб, податок на майно (в тому числі орендна плата за землю та земельний податок з юридичних та фізичних осіб), єдиний та акцизний податки, а також трансферти. Податкові надходження бюджету громади було затверджено в обсязі на 17,8% більше від фактичних показників бюджету міста Чернігів у 2020 році. Приріст планується забезпечити передусім за рахунок збільшення надходжень податку на доходи фізичних осіб (на 27,5% до фактичного показника надходжень податку в 2020 році), плати за землю (на 6,2%), єдиного податку (на 27,1%). Слід зазначити, що у поточному році на рівень виконання плану як за доходами, так і видатками значною мірою впливатиме динаміка відновлення економіки України та глобальної економіки, що у свою чергу буде залежати від успішності заходів із запобігання поширенню коронавірусного захворювання COVID-19.

Боргові зобов'язання міста

Боргова політика Чернігівської міської влади визначається потребою у залученні додаткового фінансування для реалізації проєктів з відновлення міської інфраструктури та впровадження енергозберігаючих заходів. У 2020 році, як і в попередніх періодах, місто зберігало низький рівень прямого боргу. Зобов'язання за запозиченнями, залученими міською радою, виконуються відповідно до укладених угод у повному обсязі. Станом на 01.01.2021 р. прямі боргові зобов'язання міста склалися із заборгованості за середньостроковими позичками, залученими з єдиного казначейського рахунку у попередніх бюджетних періодах та залишком за кредитом, залученим від НЕФКО (2,8 млн. грн.).

Пряме та консолідоване (з урахуванням гарантій, наданих міською радою за кредитами, залученими комунальними підприємствами від міжнародних фінансових організацій) боргове навантаження станом на 01.01.2021 р. перебувало на низькому рівні.

Інвестиційна привабливість

Рейтингове агентство визначає рівень інвестиційної привабливості шляхом аналізу складових, що відображають умови, в яких відбувається діяльність інвесторів, а саме: інвестиційного потенціалу та інвестиційного ризику. Місто Чернігів – середнє за чисельністю населення місто в Україні. Рівень інвестиційної привабливості Чернігова визначається його економіко-географічним положенням, значним туристичним та промислово-економічним потенціалом, розвинутою транспортною, комунальною та соціальною інфраструктурою, наявністю необхідної інфраструктури для розвитку підприємництва та сприятливим бізнес-середовищем, нижчими за середні по країні рівнями економічного та політичного ризику, задовільним станом місцевих фінансів.

Основні ключові фактори визначення рівня інвестиційної привабливості м. Чернігова

Місто Чернігів	Рівень оцінки
Географічне розташування	вища за середню привабливість
Природні ресурси, екологічний стан	висока привабливість
Транспортна інфраструктура (доступність до транспортних шляхів, стан транспортної інфраструктури міста)	вища за середню привабливість
Ринок трудових ресурсів (кількість працездатного населення, кадровий потенціал, рівень оплати праці)	вищий за середній рівень розвитку
Соціальна та інженерна інфраструктура	вищий за середній рівень розвитку
Рівень економічної активності в місті (крупний, середній, малий бізнес, роздрібний товарообіг)	вищий за середній рівень
Активність регіональної влади (сприяння/підтримка інвестиційної діяльності, інформаційна прозорість та відкритість для інвесторів)	висока привабливість
Економічний ризик	нижчий за середній рівень ризику
Політичний ризик	нижчий за середній рівень ризику

Нижче наведена характеристика основних факторів, які впливають на прийняття інвестиційних рішень та визначають якість середовища, в якому діють суб'єкти інвестування.

Географічне розташування. Місто Чернігів є адміністративним, економічним і культурним центром, а також важливим транспортним вузлом Чернігівської області. За площею місто є середнім за обсягом, у порівнянні з іншими містами обласного значення України (78,56 кв. км). Рейтингове агентство оцінює розташування Чернігова як зручне, оскільки місто наближено до столиці та інших центрів економічної активності: Чернігів розташований в 149 км (автомобільний шлях) від м. Києва, в 271 км від м. Житомира, в 350 км від м. Суми. Потенціал розвитку підтримується наявними ресурсами землі для розширення виробництва та ведення бізнесу.

Природні ресурси, екологічний стан. Сучасний стан навколишнього природного середовища м. Чернігова можна охарактеризувати як гарний. У порівнянні з іншими регіонами України Чернігівська область не відзначається високим промисловим потенціалом. Відповідно, місто Чернігів розташовано у регіоні зі значно меншим, ніж у промислових областях рівнем забруднення атмосферного повітря. Якість води в річках області в цілому також вважається задовільною. Значну частину міста займають сквери та парки, в тому числі: пам'ятка садово-паркового мистецтва Ялівщина (площа становить 83 га), Центральний парк культури і відпочинку, пам'ятка садово-паркового мистецтва – Болдині гори.

Ринок трудових ресурсів. Ринок праці міста достатньо забезпечений трудовими ресурсами. Освітні заклади Чернігова готують фахівців для різних секторів економічної діяльності з достатнім рівнем професійної підготовки для майбутнього працевлаштування. Питома вага середньооблікової кількості штатних працівників у загальній кількості населення перевищує загальнодержавний показник, при цьому рівень заробітної плати є нижчим за середні показники по країні. Значна частина мешканців є досить мобільною та зайнята у малому та середньому бізнесі. Як і раніше, у місті є незадіяні трудові ресурси, які можуть бути залучені інвесторами для розширення економічної діяльності.

Транспортна інфраструктура. Місто розташовано на правому березі річки Десна та є транспортним вузлом державного та регіонального значення. На території міста діють 2 залізничні станції, річковий порт, автовокзал, система громадського транспорту (мережа автобусних та тролейбусних маршрутів). Міська влада у 2020 році здійснювала будівництво та капітальний ремонт доріг, у тому числі за рахунок коштів субвенції.

Соціальна та інженерна інфраструктура. Місто має необхідну інфраструктуру для функціонування підприємств різних видів економічної діяльності. Розгалужене житлово-комунальне господарство забезпечує надання комунальних послуг різним групам споживачів. У місті функціонує система громадського транспорту. Міська влада щорічно виділяє кошти на відновлення міської інфраструктури за рахунок місцевого бюджету та має успішний досвід реалізації інвестиційних проєктів у цій сфері, в тому числі проєктів, спільних з міжнародними фінансовими організаціями. Рівень розвитку соціальної інфраструктури в місті достатній: на території міста діє широка мережа установ сфери освіти, охорони здоров'я, підприємств роздрібної торгівлі та сфери побуту.

Рівень економічної активності у місті. Місто характеризується багатогалузевою спеціалізацією промисловості, завдяки чому забезпечується відносна стійкість до коливань у економічній ситуації в країні. Місто розвиває традиційні для себе галузі переробної промисловості (харчова промисловість, машинобудування, виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції, текстильна та деревообробна промисловість), транспорт і торгівлю. На території міста функціонує мережа установ фінансової сфери, у тому числі банків та їх філій, фінансових та страхових компаній, інших компаній, що здійснюють свою діяльність у сфері надання фінансових послуг та грошового посередництва, що покращує умови функціонування існуючих підприємств та започаткування нового бізнесу. Також в місті сформовано достатній ступінь розвитку сфери торгівлі. За результатами 2020 року динаміка окремих показників, що характеризують стан міської економіки та рівень ділової активності, уповільнилась, що було зумовлено негативним впливом пандемії COVID-19 на економіку. Динаміка темпів економічного зростання протягом поточного року буде суттєво залежати від епідеміологічної ситуації та відновлення ділової активності у регіоні та країні в цілому.

Активність міської влади та підтримка інвестиційних проєктів. Рейтингове агентство вважає, що ступінь інформаційної прозорості діяльності міської влади достатній. Доступність інформації, що становить інтерес для підприємців, забезпечується шляхом розміщення її на офіційному сайті Чернігівської міської ради (<http://www.chernihivinvest.com/>), а також порталі надання адміністративних послуг

міста Чернігів (<https://admincher.gov.ua/>). Портал надання адміністративних послуг повністю відповідає всім технічним вимогам для інтеграції з Єдиним державним порталом адміністративних послуг щодо можливості отримання послуг та подачі документів в електронному вигляді. Через портал реалізована можливість отримання он-лайн послуг державної реєстрації фізичних осіб-підприємців, державної реєстрації створення юридичної особи, державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця за її рішенням.

Бізнес-середовище є сприятливим, міська влада забезпечує необхідну підтримку розвитку підприємництва, в тому числі шляхом надання суб'єктам підприємницької діяльності пільг по сплаті земельних платежів за відсутності податкового боргу. Міською радою було запроваджено компенсаторні механізми для соціально-відповідального бізнесу (стосовно ставок земельного податку для підприємств промисловості, транспорту та будівництва, граничного розміру пайової участі замовників у розвиток інфраструктури міста для будівель промислового значення, а також ставок єдиного податку для фізичних осіб-підприємців II групи). На сьогодні Чернігів є єдиним в Україні містом, де пайовий внесок у розвиток інфраструктури міста для будівництва об'єктів промисловості знижено з 10% до 0,01%. Кошти, що вивільнились, будуть спрямовані на розвиток підприємств.

У 2020 році з метою надання підтримки бізнесу у період дії карантину для зменшення поширення коронавірусного захворювання COVID-19 за рішенням Чернігівської міської ради у період дії жорстких карантинних заходів для суб'єктів господарювання, діяльність яких підпадала під заборону відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 211 (згідно заяви щодо фактичного припинення діяльності), було надано 100% знижку орендарям міських комунальних приміщень та встановлено нульову ставку єдиного податку для першої та другої групи платників (квітень 2020 року). На період до кінця карантину було призупинено нарахування пені за несвоєчасну сплату орендної плати за користування майном комунальної власності. Також було знижено на 50% базовий місячний розмір пайової участі в утриманні об'єктів благоустрою (літні майданчики), надавалась знижка у розмірі 20-50% вартості послуг з користування майданчиками для платного паркування, роялті (за ліцензійними договорами) та торгового місця (згідно з окремими договорами КП «Паркування та ринок» Чернігівської міської ради).

У місті продовжує розвиватися сфера надання адміністративних та соціальних послуг населенню через Центр надання адміністративних послуг, який має статус міжрегіонального. Міська влада проводить роботу по залученню як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій з метою поліпшення інфраструктури міста, в тому числі співпрацює з міжнародними фінансовими організаціями.

Економічні ризики. Місто не відрізняється підвищеною уразливістю до економічних потрясінь через диверсифікацію економіки міста порівняно з іншими містами обласного значення, чутливість до зміни макроекономічних показників у країні знаходиться на низькому рівні. В місті відсутні специфічні ризики.

Політичні ризики. Рейтингове агентство вважає, що на сьогодні політичний клімат у місті є сприятливим для інвесторів.

Висновок

За результатами аналізу кредитний рейтинг м. Чернігова підтверджено на рівні **uaA**, прогноз «стабільний». Рівень інвестиційної привабливості м. Чернігова визначено на рівні **uaINV4** (високий рівень).

Голова рейтингового комітету

М. Б. Проценко

Начальник відділу рейтингів небанківських
установ

О. К.Самойлова

Додатки

Бюджетні показники м. Чернігова у форматі бюджетного балансу, тис. грн.

ПОКАЗНИК	2016	2017	2018	2019	2020
Податкові надходження	889 964,9	1 222 987,5	1 457 656,0	1 749 323,5	1 923 187,7
Платежі, штрафи та інші операційні надходження	137 884,6	149 742,5	173 597,1	167 258,9	151 154,5
Отримані трансферти на здійснення поточних видатків	1 239 873,8	1 767 885,0	2 974 989,8	1 925 190,0	595 800,5
Операційні надходження всього	2 267 723,3	3 140 615,0	4 606 243,0	3 841 772,3	2 670 142,6
Поточні видатки на заробітну плату, використання товарів та послуг та інші поточні видатки	978 422,6	1 394 685,5	1 567 775,2	1 410 407,3	1 730 606,3
Поточні трансферти та соціальне забезпечення	905 117,0	1 289 276,4	2 559 850,0	1 722 327,8	392 965,2
Операційні видатки всього	1 883 539,5	2 683 961,9	4 127 625,1	3 132 735,0	2 123 571,4
Операційний баланс	384 183,8	456 653,1	478 617,8	709 037,3	546 571,2
Фінансовий дохід	63 900,2	72 686,0	26 192,0	7 781,5	4 802,1
Виплата доходу за зобов'язаннями, обслуговування боргу	62,7	35,3	74,4	244,6	157,8
Фінансовий баланс	63 837,6	72 650,7	26 117,6	7 536,9	4 644,3
Поточний баланс	448 021,3	529 303,8	504 735,4	716 574,2	551 215,5
Капітальні надходження	786,0	5 961,9	11 321,7	14 077,3	9 497,4
Субсидії та трансферти на здійснення капітальних видатків	0,0	18 561,6	23 420,0	20 008,6	60 000,0
Капітальні надходження всього	786,0	24 523,5	34 741,7	34 085,9	69 497,4
Придбання основного капіталу	172 157,8	455 223,6	566 878,8	654 802,1	445 938,2
Капітальні трансферти	123 531,9	203 966,3	138 203,5	98 691,6	162 469,1
Капітальні видатки всього	295 689,7	659 189,9	705 082,3	753 493,8	608 407,3
Капітальний баланс	-294 903,7	-634 666,5	-670 340,6	-719 407,8	-538 909,9
Баланс після капітальних видатків	153 117,7	-105 362,6	-165 605,2	-2 833,6	12 305,7
Надання пільгових кредитів громадянам на будівництво житла (з урахуванням повернення)	440,5	467,3	2 125,2	2 265,7	2 443,9
Профіцит/дефіцит	152 677,1	-105 830,0	-167 730,4	-5 099,3	9 861,8
Фінансування	-152 677,1	105 830,0	167 730,4	5 099,3	-9 861,8
БАЛАНС	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Джерело: Дані Чернігівської міської ради, розрахунки агентства «Кредит-Рейтинг»

Основні джерела фінансування бюджету м. Чернігова, тис. грн.

ПОКАЗНИК	2016	2017	2018	2019	2020
Профіцит/дефіцит	152 677,1	-105 830,0	-167 730,4	-5 099,3	9 861,8
Фінансування	-152 677,1	105 830,0	167 730,4	5 099,3	-9 861,8
Зміни залишків	-151 783,0	107 135,7	160 492,9	8 269,8	8 412,3
залишок на початок року	193 389,0	345 172,0	238 036,2	77 543,3	69 273,5
залишок на кінець року	345 172,0	238 036,2	77 543,3	69 273,5	60 861,2
Фінансування за рахунок казначейського рахунку	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Залучення	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Погашення	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Зміни обсягів депозитів та цінних паперів, що використовуються для управління ліквідністю	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Повернення коштів з депозитів або пред'явлення цінних паперів	706 331,4	672 259,0	480 729,7	212 865,2	294 661,4
Розміщення коштів на депозитах або придбання цінних паперів	-706 331,4	-672 259,0	-480 729,7	-212 865,2	-294 661,4
Фінансування за борговими операціями	-909,2	-921,0	8 957,9	-2 373,2	-3 762,7
Запозичення	0,0	0,0	10 231,3	1 136,8	0,0
Погашення	-909,2	-921,0	-1 273,4	-3 510,0	-3 762,7
Інші розрахунки	15,1	-384,7	-1 720,4	-797,3	-14 511,4
кошти, що передаються до бюджету розвитку	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
БАЛАНС	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Джерело: Дані Чернігівської міської ради, розрахунки агентства «Кредит-Рейтинг»

Виконання доходної частини бюджету міста Чернігів, тис. грн.

Показники	2018 (виконано)	2019 (виконано)	2020 (план)	2020 (виконано)	% виконання річного плану	Темп росту до відп. періоду, %
Податкові надходження	1 457 656,0	1 749 323,5	2 022 066,4	1 923 187,7	95,1	109,9
питома вага податкових надходжень в обсязі доходної частини бюджету, %	31,2	45,0	70,7	70,1	99,1	155,6
Податок на доходи фізичних осіб	874 814,2	1 065 021,0	1 340 599,0	1 171 876,4	87,4	110,0
Податок на прибуток підприємств	3 048,4	3 519,2	2 540,9	2 730,5	107,5	77,6
Рентна плата	16,2	122,6	150,4	133,4	88,7	108,8
Акцизний податок	149 295,8	147 766,7	168 500,0	178 480,4	105,9	120,8
Податок на нерухоме майно (за виключенням податку та орендної плати за землю з юридичних та фізичних осіб)	16 918,1	20 135,7	21 170,0	23 368,2	110,4	116,1
Податок та орендна плата за землю з юридичних та фізичних осіб	186 246,3	226 452,8	205 718,3	228 157,9	110,9	100,8
Транспортний податок з юридичних та фізичних осіб	1 421,8	1 392,4	1 200,0	1 044,9	87,1	75,0
Єдиний податок	219 587,6	277 876,5	274 491,8	313 435,4	114,2	112,8
Місцеві податки й збори, крім єдиного податку та податків на нерухоме майно	857,8	1 545,1	1 707,0	1 558,4	91,3	100,9
Інші податки та збори	5 441,9	5 491,6	5 989,0	2 402,3	40,1	43,7
Неподаткові надходження	195 966,4	171 631,2	167 396,9	154 915,0	92,5	90,3
питома вага неподаткових надходжень в обсязі доходної частини бюджету, %	4,2	4,4	5,9	5,6	96,5	127,7
Власні надходження бюджетних установ та організацій	70 207,1	60 907,7	68 913,3	48 196,3	69,9	79,1
Відсотки банків за користування тимчасово вільними бюджетними коштами	26 182,3	7 771,9	4 000,0	4 770,6	119,3	61,4
Надходження коштів від відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва	164,3	114,9	400,0	16,4	4,1	14,3
Плата за оренду майнових комплексів та іншого майна, що є у комунальній власності	43 459,7	48 966,1	45 696,0	49 635,9	108,6	101,4
Державне мито	761,6	781,2	610,0	611,4	100,2	78,3
Плата за надання адміністративних послуг	17 719,2	17 875,4	19 723,0	12 752,6	64,7	71,3
Інші неподаткові надходження	37 472,2	35 214,0	28 054,6	38 931,8	138,8	110,6
Доходи від операцій з капіталом	11 321,7	14 077,3	10 100,0	9 497,4	94,0	67,5
питома вага операцій з капіталом в обсязі доходної частини бюджету, %	0,2	0,4	0,4	0,3	98,0	95,5
Кошти від продажу основного капіталу	11 098,5	9 830,4	7 050,0	6 286,2	89,2	63,9
Кошти від продажу землі і нематеріальних активів	223,2	4 247,0	3 050,0	3 211,2	105,3	75,6
Цільові фонди	17,0	0,0	0,0	70,2	-	-
Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	3 805,7	3 409,1	971,4	971,4	100,0	28,5
Разом доходів	1 668 766,8	1 938 441,2	2 200 534,6	2 088 641,7	94,9	107,7
Трансфери з державного бюджету	604 078,2	622 606,0	459 849,4	459 849,4	100,0	73,9
Трансфери з місцевих бюджетів	2 394 331,6	1 322 592,5	200 435,2	195 951,1	97,8	14,8
Усього	4 667 176,6	3 883 639,7	2 860 819,2	2 744 442,2	95,9	70,7

Джерело: Чернігівська міська рада

Виконання видаткової частини та кредитування бюджету м. Чернігова, тис. грн.

Показник	2018 (виконано)	2019 (виконано)	2020 (план)	2020 (виконано)	% виконання річного плану	Темп росту до відп. періоду, %
Державне управління	124 266,5	146 080,8	171 671,9	158 753,7	92,5	108,7
Освіта	917 906,2	994 245,3	1 135 064,4	1 060 716,5	93,4	106,7
Охорона здоров'я	480 380,7	418 437,4	285 424,7	240 182,5	84,1	57,4
Соціальний захист і соціальна допомога	1 209 876,4	706 837,6	149 748,2	142 395,6	95,1	20,1
Культура і мистецтво	29 702,8	29 524,6	26 495,3	22 489,7	84,9	76,2
Фізична культура і спорт	34 920,6	43 191,2	41 378,3	39 707,0	96,0	91,9
Житлово-комунальне господарство	186 861,1	217 665,4	223 920,0	222 597,6	99,4	102,3
Економічна діяльність, у т. ч.	656 233,4	621 676,8	744 304,9	717 936,1	96,5	115,5
Землеустрій	1 499,0	100,0	400,0	0,0	0,0	0,0
Будівництво та регіональний розвиток	244 976,4	291 252,7	205 610,3	197 785,1	96,2	67,9
Транспорт	303 149,5	275 636,3	426 347,8	424 390,0	99,5	154,0
Інші програми та заходи, пов'язані з економічною діяльністю	106 608,4	47 477,2	110 971,1	94 785,3	85,4	199,6
Реалізація програм допомоги і грантів Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	0,0	7 210,6	975,6	975,6	100,0	13,5
Інша діяльність, у т. ч.	22 785,7	29 632,6	41 232,9	33 674,3	81,7	113,6
Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру	521,6	528,2	640,8	623,1	97,2	118,0
Громадський порядок та безпека	9 777,9	12 211,5	9 807,2	9 497,9	96,8	77,8
Охорона навколишнього природного середовища	6 267,3	12 288,1	25 965,1	19 367,0	74,6	157,6
Засоби масової інформації	6 144,5	4 360,2	4 162,0	4 028,4	96,8	92,4
Обслуговування боргу	74,4	244,6	157,8	157,8	100,0	64,5
Резервний фонд		0	500	0	0,0	-
Разом видатків	3 662 933,5	3 207 291,6	2 819 240,6	2 638 452,9	93,6	82,3
Трансферти іншим бюджетам	1 169 848,3	679 181,7	93 751,1	93 683,6	99,9	13,8
у т.ч. реверсна дотація	639,4	20 387,8	21 267,9	21 267,9	100,0	104,3
Усього видатків	4 832 781,8	3 886 473,3	2 912 991,8	2 732 136,5	93,8	70,3
Надання пільгового довгострокового кредиту громадянам на будівництво (реконструкцію) та придбання житла	2 374,9	2 657,1	3 328,4	2 842,9	85,4	107,0
Повернення кредитів, наданих для кредитування громадян на будівництво (реконструкцію) та придбання житла	-249,7	-391,4	-300,0	-399,0	133,0	101,9
Разом	4 834 907,0	3 888 739,1	2 916 020,2	2 734 580,4	93,8	70,3

Джерело: Чернігівська міська рада